

IWPR
15.07.2005.

СНИМЦИ ЕГЗЕКУЦИЈЕ ОСВЕЖИЛИ ПАМЋЕЊЕ СРБИЈЕ

Шокантни снимци подрмали су Србе из колективне амнезије о ратним злочинима у Босни.

Пише: Желимир Бојовић из Београда

Док се Србија опоравља од шока након објављивања стравичних снимака егзекуције шесторице младића из Сребренице, аналитичари сматрају да би реакција јавности могла представљати прекретницу у процесу помирења и утврђивању истине.

Ужасавајуће слике убиства први пут су обелодањене 2. јуна, на суђењу бившем српском лидеру Слободану Милошевићу у Хагу.

Тужилаштво је приказало делове двосатног видео записа - који је њему и српском специјалном тужилаштву за ратне злочине доставио Фонд за хуманитарно право из Београда - на коме се виде припадници паравојне јединице "Шкорпиони" како хладнокрвно убијају шесторицу младића.

Четворица су били тинејџери, а преостала двојица су имали више од двадесет година.

Убиства су се одиграла у јулу 1995. године, после пада Сребренице, у близини села Трново, на падинама Јахорине у Републици Српској. Жртве су претходно довезене камионом из Сребренице.

Тужилаштво тврди да су "Шкорпиони", уз сагласност МУП-а Србије, под чијом командом су били пребачени из Србије у Републику Српску где су извршили поменути злочин.

Тужилаштво за ратне злочине из Србије поднело је Већу за ратне злочине захтев за спровођење истраге против седам лица за која тврди да су умешани у злочин.

Четворица се налазе у притвору, а за тројицом се још увек трага. Управа за борбу против организованог криминала МУП-а Србије саопштила је да се међу

ухапшенима налази и Слободан Медић, познатији као Боца, један од команданата јединице "Шкорпиони".

Сва хапшења извршена су 1. јуна 2005. године, у неколико одвојених акција у околини Шида, у Војводини, града у коме се својевремено налазио центар за обуку ове јединице.

"Након објављивања ових снимака више ништа неће бити као пре", каже за IWPR Јања Беџ-Нојман, професорка на Институту за мир Универзитета у Хамбургу.

Она се истраживањем ратних злочина и геноцида бави већ 12 година и верује да ће ови снимци помоћи да се разбија завера ћутања о злочинима које су српске снаге чиниле у Босни и Херцеговини.

Да ли ће то уистину тако и бити - остаје да се види. Мало је ко међу српским електронским медијима објавио опширније извештаје о овом случају, а штампани медији нису пренели језиве слике убиства на својим насловним странама.

"Медији су и даље доминантно националистички и као такви они желе да овај страхан догађај што vise минимизирају или релативизују", каже за IWPR Светлана Лукић, новинарка Радија Б92.

Анализе јавног мњења такође показују да однос грађана Србије према ратним злочинима и процесима помирења у многоне одређују ставови институција које међу грађанима уживају највеће поверење, као што је то Српска православна црква, СПЦ.

Иако се на снимку егзекуције шесторице заробљеника из Сребренице види како један свештеник Српске православне цркве благосиља оне који це две недеље након тога извршити стравичан злочин, црква јос увек није реаговала. "То што црква ћути недопустиво је", каже за IWPR Мирко Ђорђевић, теоретичар религије. "Црква по свом учењу не сме ни у ком случају, нити под било каквим изговором да благосиља оружје, али таквих случајева има много, јер црква је свих ових година подржавала Милошевићеву ратну политику, а постоји и огромна документација којом се то може доказати".

Насупрот цркви чији званичници још увек нису реаговали, политички представници су неуобичајено брзо осудили ове злочине.

На конференцији за штампу 2. јуна, српски председник владе Војислав Коштуница је злочин описао као "бруталан, бездушан и сраман чин".

Чак је и тврдокорно националистичка Српска радикална странка, СРС, чији председник Војислав Шешељ чека почетак суђења у Хагу, предложила усвајање посебне резолуције о ратним злочинима.

Александар Вучић, високи званичник ове странке, каже да би резолуцијом требало да најоштрије осудити све злочине почињене у бившој Југославији. Вучић каже како је Шешељ лично позвао преко телефона из Хага након

објављивања снимака масакра. "У том телефонском разговору који је са нама обавио рекао је да се ти монструозни злочини одмах осуде", каже Вучић.

Стиче се утисак да су такве реакције изнуђене посетом Београду Карле дел Понте, главног тужиоца Хашког трибунала. Карла дел Понте је посетила Србију само дан након обелодањивања снимка злочина у суду у Хагу.

Још један фактор је страх да би амерички конгрес могао усвојити резолуцију о Сребреници у којој би стајало да је сребренички масакр саставни део политике агресије и етничког чишћења некадашњих власти Савезне Републике Југославије.

Још увек је пуно назнака које указују да српска политичка елита није спремна да се суочи са питањем злочина почињеног у Сребреници. Када је осам невладиних организација понудило Скупштини Србије документ под називом "Декларација о Сребреници" у којој би се осудили злочини извршени у источној Босни у јулу 1995. године, парламент је одбио да о том документу расправља.

"То показује да српска политичка елита још увек није спремна да се суочи са злочинима", рекла је за IWPR Весна Петровић чија је невладина организација - Београдски центар за људска права - била једна од потписница "Декларације о Сребреници". "Декларативне осуде нису довољне".

Она каже да нада у помирење, ипак, постоји јер по истраживањима Београдског центра за људска права број грађана који верује Хашком трибуналу у последњих пола године расте.

Анета, стара 24 године, говори у име многих када каже: "Крајње је време да дође до суочавања са оним што се десило у блиској прошлости. Добро је што су ти снимци изнети у јавност јер овде јако пуно људи не зна, или не жели да зна шта се стварно догодило у Босни".

Међутим, изјава друге особе коју је IWPR интервјуисао на улици илуструје проблем са којим се активисти за људска права још увек суочавају. "Ти снимци су намештени", каже он, и додаје: "Данас, захваљујући техници, све је могуће наштимовати".

Он се пита зашто су се ти снимци појавили тек сад и то само дан пре него што је у Београд досла Карла дел Понте.

"Порицање злочина у Србији, све до сада, била је већинска појава у српском друштву", каже за IWPR Лазар Стојановић, београдски режисер и мировни активиста.

"Ови снимци јасно откривају умешаност Србије у злочине почињене у Сребреници. Присиљавање државе да призна кривицу у тим злочинима представља предуслов за помирење са свим народима са којима је Србија ратовала".

Неки од београдских аналитичара сматрају да је објављивање снимака убиства шесторице младића и муњевице хапшење осумњичених "Шкорпиона"

за тај злочин само увод у нова и далеко озбиљнија хапшења.

"Сигурна сам да ће Ратко Младић и Радован Караџић ускоро бити ухапшени", каже за IWPR, Биљана Ковачевић-Вучо, председница Комитета правника за људска права. Након ових снимака - нагласава Вучо - неће више бити у Србији оних који би могли да мобилизују јавно мњење у њихову корист.

Ипак, аналитичари упозоравају да ће процеси помирења и суочавања са злочинима бити посебно отезани у амбијенту непромењених политичких елита и неререформисаних институција као што су полиција, судство и војска.

"Процеси помирења и суочавања са злочинима ићи ће јако тешко уз огромне отпоре и манипулацију јавности", упозорава Соња Бисерко, председница Хелсиншког комитета за људска права у Србији.

Добривоје Радовановић, психолог и сарадник Института за криминолошка и социолошка истраживања, се слаже. "Да би се започео процес помирења, потребно је променити менталне матрице, а то је веома тежак и сложен посао", каже он. Радовановић каже да је недавно водио веома тежак разговор са неколико војних официра који и даље оправдавају све почињене злочине чињеницом да су и други чинили злочине, енергично бранећи Милошевића и његову политику.

"Због таквих људи, којих у Србији није мало, видео записе убиства младића из Сребренице требало би што чешће репризирати", каже Радовановић. "Таква понављања су веома важна за мењање негативних ставова који људи имају". "Свако друштво има свој ритам у процесима помирења", каже Јања Беџ-Нојман. "Тај процес је спор и дуго траје, али није немогућ".

Желимир Бојовић је сарадник BIRN-а и новинар Deutsche Welle-а. BIRN је локализовани балкански пројекат IWPR-а.